

1. Кимлічка Вілл. Лібералізм і права меншин. – Харків: Центр освітніх ініціатив, 2001. – С. 15. 2. Див.: Humboldt, Wilhelm von. On Language: The Diversity of Human Language – Structure and its Influence on the Mental Development of Mankind. – Cambridge. – 1988. – P. 41-43; Mazzini, Joseph. The duties of Man and other essays, 1907. – P. 51-52. 3. Hobhouse. L.T. Social Development: Its Nature and Conditions. – Care Town: Lovedale Press, 1966. – P. 297-299. 4. Claude Inis. National Minorities: An International Problem. – Cambridge: Harvard University Press, 1955. – P. 211. 5. Див.: Загальна декларація прав людини / Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. – К.: Юрінформ, 1992. – С. 18-24. 6. Див.: Кимлічка Вілл. Вказ. праця. 7. Цит. за: Картунов Олексій. Нова чи оновлена концепція прав етнонаціональних меншин? // Політичний менеджмент. – 2004. – № 2. – С. 80. 8. Даневский В. Системы политического равновесия и легитимизма и начало национальности в их взаимной связи. – СПб., 1982; Драгоманов М. “Вільна спілка” – “Вольный Союз” / Драгоманівський збірник “Вільна спілка” та сучасний конституціоналізм. – Львів, 1996; Зінківський Т. Молода Україна, її становище і шлях // Політологія: Хрестоматія / За заг. ред. О.І. Семківа. – Львів, 1996. 9. Див.: Leary V. Postliberal Standards in Western Human Rights Theory // An-Naim A. (ed.) Human Rights in Cross-Cultural Perspectives / A Quest for Consensus. – Philadelphia, 1992. 10. Картунов Олексій. Вказ. праця. – С. 81. 11. Див.: Rosenfeld M. Toward a Reconstruction of Constitutional Equality // Sajo A. Western Rights? Post-Communist Application. – N.Y., 1996. 12. Rosenfeld M. Can Human Rights Bridge the Gap Between Universalism and Cultural Relativism? // Columbia Human Rights Law review. – 1999. – № 2. – Vol. 53. 13. Там само. 14. Картунов Олексій. Вказ. праця. – С. 85.

В. Ковалевський

“ВЛАДНЕ ПОЛЕ” ЯК ОПЕРАЦІЙНИЙ КОНЦЕПТ І УМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕРАКЦІЙ

Пошук шляхів розвитку політичної системи, упорядкування і вдосконалення процесів взаємодії всередині неї з метою підвищення ефективності політики завжди перебувають у фокусі пильної уваги самої політичної системи, що дає змогу забезпечувати її стабільність. Це стосується як достатньо розвинених систем, де процеси взаємодії

зумовлюються усталеними традиціями, так і особливо тих, де ще не відбулася остаточна легітимація цінностей обраної політичної системи, а механізми формування традицій і відповідної політичної культури часто потребують певної кореляції. Обрання того чи іншого режиму функціонування політичної системи зумовлює формалізацію загальної стратегії розвитку окремої країни, регіону чи локального суспільства, але не в змозі забезпечити тактичне наповнення цього процесу. У свою чергу, неврахування цього аспекту може призводити до відриву реальної політики від декларованої, до втрати порозуміння на різних політичних рівнях і між різними суб'єктами, що об'єктивно знижує ефективність управління і адміністрування, оскільки потребує додаткових ресурсів для налагодження цих процесів.

Таким чином на перший план висуюються численні відносини і зв'язки між елементами політичної системи, які і дозволяють оцінювати її динаміку і характер в цілому, визначати ступінь її розвитку та простір невизначеності і, відповідно, виробляти ефективну локальну політику.

Зрозуміло, що процес реалізації інтеракцій у різних контекстах, сферах, системах тощо має як загальні, так і специфічні риси, характер та умови. З політичної точки зору найбільш цікаві та складні інтеракції відбуваються в межах функціонування влади, оскільки ця сфера є визначальною щодо всієї політичної системи, окрім того, що сам процес інтеракцій дозволяє структурувати політичну реальність.

Дослідження цих процесів ґрунтується, перш за все, на теоріях і методології поліархії (Р. Даль, Р. Патнам) і розумінні влади як комунікації (Н. Луман). Відповідно до цих підходів домінуючим нарративом може виступати інтерпретація влади в межах інформаційно-комунікаційної парадигми, при визнанні того факту, що функціонування в межах влади різноманітних систем інтеракцій зумовлює динаміку системи управління в цілому, реалізацію владних повноважень та політики, особливо на локальних (регіональних, міських тощо) рівнях. Водночас політична влада як умова інформаційної інтеракції має особливі властивості, а також виявляється у різних формах, на різних рівнях та з різними змістовними характеристиками, що потребує окремого розгляду її структури та функцій. Таким чином, предметом цього дослідження і є вивчення методологічних можливостей і особливостей комунікативних підходів, використовуючи категорію "влади" для опису, інтерпретації та оцінки наявних систем інтеракцій з метою виявлення рівня розвитку політичної системи і потенціалів для її позитивної динаміки.

Діалектика інтеракції та влади проявляється, перш за все, у двох основних підходах до розуміння та пояснення феномена влади. Згідно з першим, чітко формалізованим у поглядах Ю. Габермаса, влада як

комунікація має консенсусну природу і являє собою раціоналізований процес постійного узгодження дій своїх акторів, а походження влади “пов’язане з необхідністю подолання безпорядку та виявлення критеріїв узгодженої (осмисленої та корисної) взаємодії багатьох людей у ході реалізації ними різноманітних цілей” [1]. За другим підходом, одним з яскравих представників якого є М. Фуко, для владної комунікації “більш типова нераціональна риторика та просування інтересів, ніж свобода від панування та пошуки консенсусу” [2], ставлячи владу у пряму залежність від психологічного стану учасників владних інтеракцій, з одного боку, та здебільшого економічного інтересу – з іншого. У такий спосіб були формалізовані ідеалістичний та прагматичний виміри, зумовивши основний інструментарій для вивчення процесів, що пов’язані з владою. За межі цього протистояння вдалося вийти, перш за все, Н. Луману, який чітко відокремлював владу від примусу та фізичного насилля і запропонував інтерпретацію категорії влади за допомогою розкриття її комунікативних властивостей, і в той же час відійшовши від концепцій Т. Парсонса та теорій соціального обміну, наголошуючи на трактуванні влади у широкому розумінні – як “символічно генералізованого комунікативного засобу” [3]. Основними категоріями такого розуміння влади, відповідно, є вибір та селекція, що забезпечують процес комунікації та наповнюють його певним змістом.

Але це тільки один бік взаємозалежності категорій влади та інтеракцій, репрезентований комунікаційним дискурсом. У свою чергу, владний дискурс інтеракції проявляється у визнанні того факту, що у “світі реальному владні відносини пронизують собою воістину всяку людську взаємодію” [4], оскільки, по суті, пов’язані з реалізацією відповідних вольових функцій, ролей та рішень. Цей дискурс виявляється також у контексті підходів до влади, зазначених вище, за якими комунікація (а з нею і інтеракція) може бути або вільною від влади, або взагалі визначатися тільки нею. Таким чином, скоріше неможливо, навіть під час дослідження чистих феноменів влади, інтеракції чи комунікації, не враховувати взаємозалежність та тісний взаємозв’язок цих категорій. І навпаки, визнання цього аспекту може дати змогу розглядати предмет нашого дослідження у всій його багатомірності та різноманітності, чого вимагає сучасна наука.

Організація системи інтеракцій, звісно, теж потребує певної дуальності у своєму визначенні та функціонуванні. З одного боку, ця система склалася та реалізується в контексті влади, і через це опосередкована нею. З іншого – сама влада та вже її організація припускає певний розвиток інтеракцій у своїй основі. Інтерпретацію в межах

першого аспекту можливо здійснити тільки з урахуванням деяких методологічних посилань, що належать до системи інтеракцій, в межах яких функціонування простих систем може бути описано “безпосередньо, шляхом використання функціонального підходу”, що добре підходить до безпосередніх інтеракцій, а також їхнього теоретичного аналізу, а вже складні системи “простіше описувати опосередковано, через опис структури, що реалізує цю поведінку” [5]. На цьому рівні важливою буде саме та площина, яка окреслює межі інтеракцій, якою у нашому випадку виступає влада.

Окрім взаємних визначень, опис інтеракцій через владу можливий завдяки введенню додаткової категорії. Емпірично та критично доцільною і операційною в нашому випадку може бути категорія поля, оскільки вона, з одного боку, має фізичний, некоммуникативний характер, що є корисним під час опису та інтерпретації комунікативних систем, а з іншого – припускає певну структурованість та просторово-часову організацію, що є достатньо корисним з точки зору її прикладного використання.

Виходячи з фізичних властивостей, опис поля значно складніший за опис його елементів, але і значно повніший, оскільки включає як властивості своїх елементів, так і численні зв'язки та відносини між ними, якщо вони доступні для споглядання. Поле є необмеженим у своїй свободі за визначенням і, таким чином, є динамічною структурою, що може включати і статичні елементи. В той же час, незважаючи на наявність великої та складної мережі взаємодій всередині поля, кожен з його суб'єктів є носієм і принципово індивідуальних рис, що ще раз підтверджує тезу про дуальність як влади, так і інтеракції чи осіб, що їх реалізують, на чому не раз наголошував і Н. Луман. Нарешті, категорія поля ґрунтується на визнанні імовірного опису динаміки своїх елементів в конкретних умовах і тому, незважаючи на деякий релятивістський характер, також відповідає вимогам сучасної науки, зокрема синергетики та теорії інформації. Впливи поля на свої елементи та самовпливи можуть виявлятися в одних сегментах і зовсім не відбуватися в інших, що знаходиться в межах можливостей теорії самореферентних систем і повинно описуватися та інтерпретуватися різними методами і за допомогою виокремлення певних дескрипторів, одним з яких, у нашому випадку, будуть саме інтеракції.

Один з перших дослідників, який ввів категорію поля в політико-соціальні науки, П. Бурд'є, наголосив на тому, що політичне поле може розглядатися як арена сил та боротьби, яка спрямована на зміну співвідношення цих сил, що визначає структуру поля у кожний відрізок часу,

але в той же час воно не є самодостатнім та автономним, зазнаючи сильного зовнішнього впливу, завдяки каналам зворотного зв'язку.

Така інтерпретація потребує деякого пояснення з погляду предмета нашого дослідження. Так, розуміння владного поля як арени боротьби корелюється предметом цієї боротьби та, відповідно, і визначенням цього предмета. Така боротьба набуває форми "боротьби за чисто символічну владу направляти зміст та віру, передбачати та наказувати, вселяти знання та визнання, що є невіддільним від боротьби за владу над "органами державної влади" (державною адміністрацією)" [6]. У такому підході переплітаються декілька важливих сфер: символічна, когнітивна (інформаційна), статусна тощо. З одного боку, зрозуміло, влада виступає у вигляді контролю за повним інформаційним циклом – виробництвом, відбором та селекцією інформації, методами та технологіями її поширення та взаємодії з тезаурусами споживачів такої інформації. З іншого, влада являє собою володіння статусом (явним чи прихованим), який відкриває доступ до певних ресурсів, а також до технологій розподілення цих ресурсів між усіма членами того чи іншого співтовариства і відповідну легітимізацію цього процесу, що знаходиться в межах символічного аспекту феномена влади. Взаємозв'язок та взаємопроникність політичного та символічного просторів відбувається саме "внаслідок символічного змісту легітимізації влади, що реалізується через певну сукупність зв'язків та відносин у владних структурах" [7]. Символічний аспект функціонування влади об'єктивно змушує звернутися до особливостей функціонування інформаційного простору, а з тим і культурного, а також тих аспектів цих просторів, що пов'язуються із символічним капіталом.

Згідно зі стратегічними ознаками політичної влади, поле її реалізації виявляється синтезом, результатом організації і забезпечення функціонування узгоджених дій щодо спільно визначених цілей, але більш ґрунтовний погляд на топологію владного поля дає підстави для редукції її здебільшого саме до процесів функціонування інформаційного та культурного просторів, які, зрозуміло, тісно переплетені один з одним, оскільки продукують та поширюють певні смисли і формують власні символічні системи, а з ними і знання, на які потім спирається влада. Формалізовані у відповідних формах такі знання є основою для структурування як дійсності, так і відносин, що в ній реалізуються, у тому числі і влади. З іншого боку, інформаційний простір одночасно є частиною загальнокультурного простору, субкультурам чи частинам якого він і слугує.

У цих просторах і формується так званий "символічний капітал", який є, головним чином, довірою – владою, "що представлена тим,

хто отримав достатньо авторитету, щоб бути у змозі вселяти визнання” [8], яке являє собою відповідним чином оформлену інформацію, що, пройшовши процедури індивідуальної чи колективної перцепції, здатна засвоїтися як “своя”. Через це владне поле також виступає як символічне за своєю природою і створює умови для протікання відповідних інформаційних інтеракцій.

Водночас слід зазначити, що функціонування символічних систем у структурі влади є і достатньо небезпечним з огляду на потенційність та широкі можливості відриву від реальності і таким чином зсуву інформаційних потреб індивідів з однієї площини в іншу. Сучасна технологія в межах визначених та доступних процедур дозволяє формувати й “особливе інформаційне середовище, насичене дезорієнтуючими знаками, в якому розрізнення місцевого та глобального, свого та чужого, реального та нереального, того, що здійснюється “там” та здійснюється “тут”, виявляється вкрай ускладнено” [9]. Саме на цьому аспекті наголошують сьогодні постмодерністи, говорячи про “суспільство спектаклю” (Г. Дебор), масове чи програмоване суспільство, форми існування якого далекі від діалогу та відповідних осмислених взаємодій, а в методологічному сенсі – зсуюючи увагу у бік пошуку та виявлення знаково-семіотичних та прагматичних основ функціонування інформації, реалізації інтеракції тощо. Разом з тим, і влада, таким чином, переміщується з силових аспектів власної реалізації до інформаційних і часто віртуальних. Але, знову ж таки, це тільки зовнішній прояв, оскільки і його здебільшого формалізує символічний (інформаційний) простір, який використовується владою для власної легітимації, хоча і дозволяє виявляти та спостерігати ті відносини, що лежать в основі влади та її реалізації і мають конкретний прагматичний зміст.

Зупинимося на цьому детальніше. Зазначений підхід доповнюється розумінням влади саме як відносин, а не атрибуту. У процесі прояву таких відносин виникає залежність двох чи декількох акторів “один від одного у процесі досягнення спільної мети, яка зумовлює їх особисті цілі” [10]. Але необхідно пам’ятати, що мета одних акторів може суттєво відрізнитися від мети інших, тому, звичайно, є сенс декомпонувати такі цілі за групами з урахуванням діючих контекстів (вибори та ін.). Відносини залежності самі вже об’єктивно структурують цілі за такою ознакою, чому виникають та підтримуються статусні ролі та відповідні ієрархії. Ротація статусів у межах чи відносно влади відповідно потребує деякого процесу артикуляції та узгодження цілей та інтересів. І саме на цьому рівні формалізується неформальна влада, яка ґрунтується на численних буттєвих, економічних та

інших зв'язках носіїв різних статусів, метою яких і є узгодження та просування власних явних чи прихованих цілей.

Зрозуміло, політична влада не є раз і назавжди усталеною та визначеною, що припускає її мінливий характер. Через свою публічність і спрямованість на визначення та встановлення суспільних правил вона претендує на всеосяжність, оскільки проявляється у всіх сферах буття людини, але саме це і детермінує відмінності влади у закритих та відкритих політичних системах. Вибір, конституційований у передачі частини індивідуальної свободи, виправдовується існуванням суспільних цілей, суспільно значимих питань. У той же час громадяни не делегують політичній владі улагодження особистих питань, окрім тих, з якими звертаються добровільно, хоча через їхнє вирішення влада, знову ж таки, має змогу впливу на громадян та культивування все тих же відносин залежності. Таким чином, ці відносини стають, разом з тим, і елементом визначення влади, і елементом її існування. Отже, виражена у поведінці, влада є такими інтеракціями “між соціальними одиницями, коли поведінка однієї або декількох соціальних одиниць (відповідальних одиниць) залежить за деяких обставин від поведінки інших одиниць (контролюючі одиниці)” [11]. А обставини чи умови вже цього процесу лежать в основі топології владного поля.

Інтерпретація забезпечення процесу залежності може відбуватися також шляхом залучення парадигм сили (насилля) або розкриття особливостей протікання самого процесу комунікації. Саме нераціональність, просування власних інтересів та певна залежність від психічних станів її суб'єктів дають підстави для трактування влади як множини “відносин сили, які іманентні галузі, де вони здійснюються, і які конститутивні для її організації” [12]. Але не треба забувати, що під час застосування категорії залежності чи сили, аналізуючи владні відносини, необхідно також розрізнити владу, яка народжується у процесі комунікації, і ту, що застосовується адміністративно, для якої, власне, і є характерним звернення до силових дискурсів у процесі забезпечення виконання рішень влади. У комунікативному ж розумінні насилля є граничною умовою влади, але ніколи самою владою, маючи альтернативний характер відносно тих чи інших подій або вчинків, оскільки насилля та примус заперечують головну конститутивну ознаку влади (за Н. Луманом) – наявність вибору з потенційно обмеженої кількості можливостей. Силкові методи в такій інтерпретації стосуються влади тільки як позавладні інструменти вирішення питань і використовуються лише тоді, коли функціонування влади обмежене чи навіть повністю нівельоване. Сучасне суспільство та

розвиток соціальної технології вже орієнтовані на розширення варіантів поведінки та спектру ступенів свободи (хоча часто і завдяки створенню додаткових і часто штучних інформаційних просторів) і відкривають, таким чином, широкі можливості для легітимації та підтримки власних рішень з боку громади.

Функціонування такого процесу забезпечується створенням та підтримкою нових аттракторів у вигляді різноманітних символів, а також відповідним інформаційним супроводженням всього, що пов'язане з цими символами на всіх рівнях реалізації влади. За своєю суттю влада сама виступає "символічним посередником" [13], який комунікативно опосередковує доступ до тих чи інших ресурсів та процесів залежності. Символічний зміст влади детермінує і її знакову (інформаційну) структуру, вбудовуючи її у поле культури.

Водночас слід відмітити ще один аспект влади, що підтримує її символічне навантаження, який полягає у тому, що, оскільки влада стосується визначення кола стратегічних суспільно значимих питань, то вона об'єктивно виступає (хоча б за зовнішніми ознаками) інструментом стратегічної політики. Окреслення та визначення цієї політики є безпосередньою прерогативою влади, причому як у процесі її здобування (передвиборчі кампанії), так і в ході її реалізації, і є одним з тих прав, що громадяни делегують суб'єктам влади з метою забезпечення позитивної динаміки колективної долі, а з тим і очікуваних зрушень у власному добробуті. Сприйняття влади, таким чином, конститується у відповідних архетипах свідомості, що змушує звернутися до її інформаційно-процесуальних особливостей у контексті владного поля.

Залежність свідомості від культури, а разом з тим і від технології останнім часом проявляється дедалі яскравіше, оскільки розвиток інформаційної технології дає поштовх розвитку інформаційних сфер буття людини, а також являє собою ефективні інструменти для вивчення та маніпуляції свідомістю. Вже зрозуміло, що, стаючи домінуючою у суспільстві, інформаційна технологія активно позначається і у соціально-політичній сфері. А доступ до методів оперування такими технологіями вже зсувається саме у владну площину, оскільки знову пов'язується з відповідними статусами та ресурсами. Інформаційні характеристики влади, таким чином, висувуються на перше місце, а в межах традиційних підходів та методології кореспондують із категоріями людських цінностей, розвитком та динамікою яких забезпечується функціонування владного поля. Це було відмічено ще у середині минулого століття такими дослідниками, як Г. Лассуел та А. Каплан, які зазначали, що влада – це, перш за все, можливість участі у прийнятті рішень, що впливають на політику, пов'язану з цінностями [14], хоча їм

ще і не вдалося вийти повністю на інформаційно-комунікативне розуміння природи влади, адже для ефективного впливу на цінності, а з тим і на свідомість взагалі, що необхідно для функціонування влади, використовуються та, в разі потреби, модифікуються наявні та створюються нові комунікативні канали і продукується інформація, яка вже стає джерелом і підґрунтям влади взагалі. В межах сучасної методології та концепцій уже зрозуміло, що політична влада саме через впорядкування комунікації здатна підтримувати себе. Вміння працювати з цими комунікативними каналами становить основу комунікативної компетенції учасників інтеракцій у владному полі, а разом із визнанням інформаційної варіативності ці вміння є важливим інструментом для здобуття та реалізації владних повноважень.

Незважаючи на все це, владне поле є достатньо автономним у своєму функціонуванні та динаміці, логічно вписуючись через символічні системи до поля культури, з одного боку, і використовуючи її здобутки та особливості у своїй динаміці, з іншого. Тісний зв'язок та взаємозумовленість влади та культури, особливо у процесах інтеракцій, а також місце і роль свідомості в цих полях призводять до визнання факту тоталітарного характеру сучасної влади (в межах традиційної парадигми) навіть у демократичних суспільствах. І якщо раніше контроль за інформаційними процесами належав до характерних ознак саме тоталітарних систем, то сьогодні, з розвитком інформаційних технологій, маємо констатувати наявність та необхідність цих процесів у будь-яких суспільствах та політичних режимах через культурно і владно організовані системи інтеракцій між людьми, інститутами тощо і планомірної роботи щодо виробництва та вселяння відповідних змістів.

З одного боку, інформаційна технологія створює досконалі механізми для ефективної партиципації та ефекту “близькості” влади, але, з іншого, здатна також ефективно створювати штучні інформаційні потреби чи нівелювати потреби наявні. За цих умов суспільства як закритого, так і відкритого типу з метою підтримання вже традиційно структурованого владного поля зацікавлені у пошуку та розробці надійних засобів інформаційної підтримки власних рішень чи дій. А інтенсифікація, всеохопність і належне інформування, разом зі створенням потрібного медіа-порядку, об'єктивно вписуються в адміністративний ресурс влади, а використання цих можливостей уже знову порушує питання прагматичних та телеологічних особливостей суб'єктів владного поля.

Нарешті, дуже важливий елемент владного поля, що має неабияке значення для протікання інтеракцій – громадська думка, яка має безпосереднє відношення до процесів легітимації та координації щодо стратегії і тактики влади. Громадська думка є обов'язковим елеме-

нтом інформаційного простору, можливостями якого у своєму функціонуванні активно користуються носії влади. Процеси її формування достатньо складні, але у контексті предмета нашого дослідження зупинимося на основних її аспектах. По-перше, громадська думка має чіткі та яскраво виражені матеріальні виходи – через системи ЗМІ, громадсько-політичні організації та рухи, акти схвалення чи неспідримування дій владних інститутів або її представників.

По-друге, громадська думка, як частина загального інформаційного поля, тісно переплітається з владним полем, і, з одного боку, явно чи приховано впливає на нього, а з іншого – саме поле влади завжди здійснює вплив на громадську думку за механізмами, описаними вище. Важливість її оцінки полягає в тому, що інформаційне поле, в межах якого функціонує громадська думка, є моделлю оточуючого середовища, а з тим і політичної системи, дій влади чи її суб'єктів і, таким чином, дозволяє вчасно корегувати політику, або, якщо перше суперечить її намірам, змінювати інформаційні потреби громадян.

По-третє, владне поле виступає не тільки предметом громадської думки чи інструментом впливу на неї, воно є ще й контекстом для її формування. Тобто питання, які знаходяться в полі громадської думки, можуть і не стосуватися політики чи влади, але формуватися в їх межах. Це зумовлює обов'язковість організації відповідного дискурсу, спільного для тих чи інших груп чи суспільства в цілому.

Але це тільки один бік, що характеризує, скоріше, психологічні аспекти формування громадської думки, але, зрозуміло, в цьому процесі також беруть участь і різноманітні структури та засоби, які опосередковують сприйняття та поширення інформації. Тільки після низки процедур інформація стає предметом громадської думки. Це стосується і такого важливого аспекту владного поля і політики в цілому, як політичний факт, який і стає таким “лише тією мірою, якою навколо нього сформована громадська думка і завдяки якій він залучив увагу громадськості” [15]. Перевести інформацію на рівень політичного факту виявляється здатною лише пропаганда – ще один дуже важливий і неоднозначний комунікативний процес, в межах якого надається статус значущості тій чи іншій інформації та привертається увага до якихось подій. Вона ж і відповідає за створення і поширення архетипів інтеракцій у групі чи суспільстві в цілому.

Але так чи інакше, за своєю направленістю процеси формування та реалізації громадської думки мають оціночний характер і, відповідно, по суті, стосуються ефективності функціонування влади. Забезпеченню цієї ефективності слугують формалізовані у законодавстві правила інтеракцій, відповідно до чого головною проблемою стає налаго-

дження системи виконання цих правил (законів), безвідносно тезаурусів та інформаційних і матеріальних потреб учасників владної комунікації, що досягається за умови уніфікації цих аспектів, хоча б на рівні окремих груп.

Окреслені формальні ознаки організаційної структури владного поля складають ту матрицю, відповідно до якої оцінюються інтеракції на предмет ефективності чи неефективності, і, звичайно, не є вичерпними. Серед важливих аспектів владного поля, яким слід також приділяти увагу, є інституційна структура, а також відповідна безпека, як організаційна, так і інформаційна. Крім того, зазначимо, що запропонована структура та інформаційно-комунікативні характеристики владного поля є достатньо універсальними, чим і корисні для дослідження інтеракцій, але потребують також і відповідної просторової організації і конкретизації з огляду на рівень локалізації, кожен з яких має свою специфіку. У методологічному розумінні, з огляду на існування у полі політичної влади великої кількості розподілених ієрархічних систем (серед яких майже всі інститути державної влади, включаючи органи місцевого самоврядування), мережі громадсько-політичних організацій та окремого громадянина, доцільним також, досліджуючи інтеракції, особливо локальні, є використання мережного підходу, що репрезентує відносно стійкі механізми зв'язку між цими елементами.

Використання категорії “владного поля” є, таким чином, виправданим та може бути досить плідним, оскільки дає змогу залучати до відповідного аналізу можливості і досягнення теоретико-методологічної бази інших наук, що дасть змогу розглянути владні процеси з нової точки зору, у всій їх різноманітності та багатомірності. Інформаційно-комунікативні характеристики владного поля, що були нами розглянуті, становлять структуру цього поля. У такому розумінні влада як комунікація слугує забезпеченню процесу інтеракцій завдяки редукції необмеженої кількості можливостей до певного кола дій, які утворюють обмежений і з тим – достатньо прогнозований простір вибору дій об'єктивованих учасників комунікації. А методологічною базою для дослідження цих процесів може виступати комунікативна парадигма, підсилена інструментарієм концепцій політичних мереж. Система інформаційних інтеракцій, яка втілена у владному полі, зумовлена специфікою цього поля, основні елементи якого і були нами розглянуті, і це дає змогу, таким чином, структурувати самі інформаційні інтеракції з метою їх подальшого дослідження та оптимізації. Фізичні, комунікативні та інформаційні характеристики владного поля, що становлять підґрунтя та впливають на процес інформаційних інтеракцій, мають універсальних характер, тому і розгля-

далися в теоретичному розумінні з певним ступенем абстракції. У той же час визнання складності та нелінійності інтерактивних процесів, багатомірність і різноманітність аттракторів, навколо яких будується взаємодія, певна ірраціональність, зумовлена людською природою, та часто неможливість виявлення неформальних практик інтеракцій вимагають подальших розвідок у напрямі звуження владного поля до рівня окремого регіону, муніципалітету тощо, що буде плідним також з погляду контингентності досліджень і їх емпіричної верифікації. Здобуті в ході такого аналізу результати будуть корисними як під час формування регіональної політики, так і в процесі реалізації загальнодержавної стратегії та її інформаційного забезпечення.

1. Завершинский К.Ф. Когнитивные основания политической культуры: опыт методологической рефлексии // Полис. – 2002. – № 3. – С. 24-25. 2. Фливиберг Б. Хабермас и Фуко: мыслители для гражданского общества // Вопросы философии. – 2002. – № 2. – С. 142. 3. Луман Н. Власть / Пер. с нем. А.Ю. Антоновского. – М.: Практикс, 2001. – С. 25. 4. Шапиро И. Переосмысливая теорию демократии в свете современной политики // Полис. – 2001. – № 3. – С. 10. 5. Яблонский А.И. Методологические вопросы анализа сложных систем // Системные исследования. Методологические проблемы: Ежегодник. – М.: Наука, 1984. – С. 58. 6. Пьер Бурдьё. Политическое представление: Элементы теории политического поля // http://design.uapa.ru/Library/Sections/Sociology/bourdieu/bourdieu.narod.ru/PB_SP_champ_politique.htm 7. Полянська В. Символічна влада та проблема співвідношення символічного і політичного просторів // Людина і політика. – 2003. – № 6. – С. 52. 8. Бурдьё П. Начала. – М., 1994. – С. 204. 9. Панарин А. Глобальное информационное общество: вызовы и ответы // Власть. – 2001. – № 1. – С. 17. 10. Crosier M., Friefberg E. L'Acteur et le Systeme. – P., 1977. – P. 65. 11. Dahl R.A. Power // International Encyclopedia of the Social Sciences. – N.Y., 1968. – Vol. 12. – P. 407. 12. Фуко М. Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. – М.: Магистериум, 1996. – С. 192. 13. Ильин М.В. Политический дискурс как предмет анализа // Политическая наука. – 2002. – № 3. – С. 19. 14. Lasswell H.D., Kaplan A. Power and Society. – New Naven, 1950. – P. 75. 15. Элльоль Ж. Политическая иллюзия. – М.: Nota Bene, 2003. – С. 181.